

Tamás Dénes

AZ EMBER MIT VÁRHAT EGY KIRÁLYTÓL?

Második kötetéhez¹ érkezett Ozsváth Zsuzsa, nagyváradi költő, s ezzel feliratkozott a kétkötetes, fiatal erdélyi magyar költők listájára, akik közül most Sánta Miriám, Kali Ágnes neveit emelném ki, akik szintén nemrég lépték át ezt a jelentős határt. A második kötet ugyanis mindig másként fontos, mint az első. A debütálás után ugyanis itt kell kiderülnön, kezd-e valami felé épülni a lírai világ. Míg az első kötet mindig összegző-bizonyító jellegű, hisz abba mindent megpróbál belezsúfolni az induló lírikus, addig a második kötetnél már tud konceptuálisabb lenni, akár kísérletezőbb, már kiderült róla, tud verset írni, nem kell azt bizonyítania, innen belefoghat egy sajátos költői világ megteremtésébe, miközben muszáj visszafelé is kacsintson, muszáj építkezzen, hiszen attól lesz önálló versvilággal rendelkező költő.

Úgy érzem, szerzőtársaihoz hasonlóan, Ozsváth Zsuzsa is sikeresen lépte át ezt a határt, az új köteté folytatja is, ugyanakkor tovább írja, tovább gyűrűzteti az első kötetben levő versnyelvet és tematikát, egy sajátos színfoltját képezve meg a kortárs erdélyi lírának. Több szövegemben reflektáltam már a kortárs lírához kapcsolódó ambivalens viszonyomról. Legutoljára a *Székelgyföld* lapjain, *A líra új helyzetéről* című esszémben, amelyben a *Címtelen föld* meta-modern antológiával foglalkoztam². Egy idő óta nem is igazán verseket várok az új lírai kötetektől, legalábbis azzal a mércével, ami a sajátom,

-
- 1 Ozsváth Zsuzsa: *A kötelező letérőnél forduljon*. Csíkszereda, 2024, Bookart-Kalligram.
 - 2 *Címtelen föld*. Szerk. André Ferenc - Horváth Benji. Kolozsvár, 2020, Erdélyi Híradó Kiadó; Tamás Dénes: *A líra új helyzetéről*. In *Székelgyföld*, 2023. március.

inkább úgy tekintek rájuk, mint térképekre, amelyek végigvezetnek egy sajátos érzékenység tájain, amit ha bejárok, arra is fény derül, mit lehet még a modern létből kifacsarni. Mintha egy szeizmográf, esetleg egy elektrokardiográfia különös jeleit próbálnám megfejteni. Ez a verskötet pedig eleget tesz ennek az elvárásomnak. Egyáltalán, ez a kötetalkotó poétikájának a lényege. Maga a kötet kínálja fel magát tájként, leginkább hegymászásként, bár nekem a hegymászásról más képzetek jutnak az eszembe. A cím, a maga ambivalens módján, eleve az útkeresésre helyezi a hangsúlyt, a versciklusok pedig turistajelzések neveit viselik. Egyszóval, minden egy kiadós túrára biztat.

Ugyanakkor, jó ha már az elején pontosan vesszük a borítókép üzenetét, amely a szerző egyik festményének a felhasználásával készült. Vértörő tájban álló, apró alufóliakirály sziluettje köszön vissza onnan, égett gyufaszálerdő peremén. Egyfajta miniatürizált, esetlen apokalipszis. Nem nehéz a királyt a lírai énnel azonosítani, ezt a képzetet erősíti meg a kötet középtájékán található *Dráma* című vers is (34. o.), amelyik a maga groteszk jelenetképzésével – egy székelési helyzetről olvashatunk – nyomatékosítja a recenzióm címéül választott verssort.

Tényleg, az ember mit is várhat egy királytól? Milyen is egy Ozsváth Zsuzsa-vers?

Alulköltött, túlbonyolított – mondhatnám rövidre fogva, miközben nyilvánvaló, hogy ez a két jelző nem mond ellent egymásnak. Az alulköltöttség itt elsősorban a megszokott lírai eszközök, főleg a költői képek használatának a mellőzésében ragadható meg, míg a túlbonyolítotttság azt a komplex, néha követhetetlen utalásszerkezetet, a rövidre vágott gondolatok, megállapítások, észrevételek sorjázását jelenti, amittől számomra sokszor túl rejtélyeskedővé változhat egy vers. Összekuszáltság jellemző számos versre, amelyekben mégis néha kiválik néhány sor, néhány részlet, akár strófa, ami kéri, hogy versként tekintsek rájuk, azaz semmire se visszabontható mondásként, alapító szöveggként. Mit tehetnék, régi líraolvasói paradigma foglya vagyok. Miközben nem akar semmit megalapítani Ozsváth Zsuzsa, inkább csak játszik a komollyal – de ez a játszás szó is megúszós ebben a vonatkozásban –, a verseknek ennél érdekesebbek, és talán megfoghatatlanabbak is a lírai műveletei. Hogyan lehet ma nagy szavakról, nagy kérdésekről verset írni? Legtöbbször erre a kérdésre egyszerűsödött a versek olvasása számomra. Lényeg, sors, szeretet, szerelem, szépség, igazság, tisztaság, az élet

értelme – a teljesség igénye nélkül ez lenne az „egisztencia listája” (Tandori Dezső) Ozsváth Zsuzsának, akit innen akár egzisztencialista költőnek is tekinthetnénk, ha maga az emberi egzisztencia nem lenne itt túl lazára fogva. Hiszen az esetlegesességek és esetlenségek többször elmondanak a lényegről, mint az esszenciálisra, a szimbolikusra, a metaforikusra kihegyezett megfogalmazások – derül ki számomra a kötetből. „*Minimális odafigyeléssel bevilágítható a lényeg*” – ez a sor még az előző verseskötetben található *Edisonnak szeretettel* című versben található.³ Az új kötet nyitóversében egy ironizáló játék is belefér a lényeggel, ami legjobb esetben is részvétlenül néz ránk a falról, „akár egy kanapé valami váróteremben.” (9. o.) „Kanapé egy váróteremben” – emelném ki újra a hasonlatot, amit itt nagyon pontosan szemügyre kéne venni, tudván, nem igazán vannak kanapék várótermekben. De akkor mi is bámul vissza ránk a falról? – kérdezhetnénk. Kérdés, hogy kéri-e ezt a vers tőlünk, hogy nagyon odafigyeljünk a szavaira, megállapításaira, tárgyaira, vagy ezek akár egy halom hasított fa, egymásra dobálva adják ki a költői világot. Pedig a halom farönkök közötti viszony nem is szigorúan determinált a versekben, ennél sokkal „lazább” költő Ozsváth Zsuzsa, nem a középpontot célozza meg, inkább a peremről beszél, hangja nem túlfeszített, inkább csendes, akár rezignált, a versek nem az érzelmekre akarnak hatni, hanem a cizellált paradoxonokra, nyelvjátékokra, esetleg a meredek, nagy távolságokból egymásra kacsintó társításokra kiélezett elmére.

Egyszer van mit kipótólnia itt az olvasónak!

Ez a hozzáállás pedig különböző rendű és rangú verseket eredményez. El kell mondjam, hogy vannak versek a kötetben, amiktől nagyon tudtam idegenkedni, és többszöri elolvasásra is csak zavart éreztem magamban, és nem azt az elhíresült termékenyt. Általában a rövidebb versekről van itt szó, amelyek eleve egy megfoghatatlanabb téma körül tesznek néhány esetlenségében is különös lépést. Szabad ötletek jegyzéke, mondanám, ha nem érezném, hogy itt valamilyen nyaktörő logikának ad teret az író, amit nem tudok követni, ezért enyhé frusztráltsággal hagyom magam mögött a szöveget.

Aztán vannak versek, amelyek precízebben léptetnek be költői világukba, amelyekben jobban összekattan az indítás a véggel, amiben

3 Ozsváth Zsuzsa: *Előző részek*. Budapest, 2020, FISZ.

látom az írói szándékot, azt az óvatos és mégis nyomatékos vágyat, hogy itt végső soron valaki eligazodni akar az életben, de tudja, ehhez ma már nincs tiszta pozíció, legtöbbször csak a leghétköznapibb tettek állnak rendelkezésünkre, hogy megtaláljuk magunkat. Például az, hogy ügyes manőverezéssel a tubusból kibuggyanó fölösleget visszajutassuk a tárolóegységbe (21. o.). Ez ma az igazi sziszüphoszi helyzet. Ez a személy a Tiszta Szív hangján akar megszólalni (63. o.), a szépről próbál pár jó szót szólni (66. o.), szerelmesverset szeretne írni (56–58. o.), de tudja, a nagy szavak már rég cserbenhagytak bennünket, de így még kisbetűvel írva is fontosak. A teljes banalizálás nem választás, a bizalmat valahogy vissza kell szerezni, de ennek ellentmond minden tapasztalat, így marad a kint is vagyok, bent is vagyok helyzet, az irónia, az utalás, marad a székelő király groteszk és mégis megmosolyogtató kínja.

Valakinek el kell mondania, hogyan lehet nagy szavak nélkül embernek maradni. Még akkor is, ha maga is fél ettől a pozíciótól, valószínűleg minden ex cathedra helyzettől irtózik, legszívesebben teljesen elrejtőzne előlünk.

Érdekes, amit versben csak sok idézőjellel, ki- és átfordítással mer kimondani, azt prózai szövegében direkt módon teszi meg a szerző. A *Látó* folyóiratban ír a szerző szülővárosáról, természetesen humorral, iróniával, sőt szeretetteljes gúnnyal. Ahhoz, hogy az utolsó mondat kimondja, amit valószínűleg soha nem engedne meg magának versben, mert az már átlépné a giccs határát, ez azonban Tiszta Szívvel, *A giccs határa* című versnek lírai alanyával semmiképpen sem történhet meg (63. o.). „...mert szeretni cselekvés, és a cselekvés maga az élet” – ezek a *Pece-parti hősök (Nagyvárad)* című szöveg utolsó szavai.⁴

A király így lesz meztelen.

4 Ozsváth Zsuzsa: Pece-parti hősök (Nagyvárad). In *Látó*, 2022. július.